

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi

Skall elever utvärdera lärare?

- en studie av grundskolelärares inställning

Anton Löbner Kullgren och Mehran Nekoro

Psykologexamensuppsats, 30hp

2009

Handledare: Erwin Apitzsch

Examinator: Lars Trygg

ABSTRACT

The study investigated grade school teachers' attitudes about pupil evaluation of teaching. The method used was quantitative and a questionnaire was developed to capture the teachers' attitudes. A sample of 55 grade school teachers was analyzed and presented in this study. The results indicated that grade school teachers do not find pupil evaluations helpful in improving their teaching. The teachers believed other factors than competence is assessed through evaluations. According to the teachers in this study, evaluations mainly conveyed the teachers' personality. Grade school teachers believed that student evaluations would be used for other purposes than improving their teaching. The study concluded that grade school teachers in general are critical of being evaluated by their pupils. This is believed to make implementation of pupil evaluation difficult.

Key words: pupil evaluation, student evaluation, SET, school, grade school teacher, teacher, pupil, questionnaire.

SAMMANFATTNING

Studien undersökte grundskolelärares inställning till att bli utvärderade av sina elever. Metoden var kvantitativ och en enkät utformades av författarna för att förstå lärarnas inställning. Svar från 55 grundskolelärare analyserades och presenterades i studien. Resultatet visade att grundskolelärare inte anser att elevutvärderingar kan bidra till att förbättra undervisningen. Lärarna trodde att det finns andra faktorer än kompetens som påverkar elevernas utvärdering, och att utvärderingen i främsta hand beskriver hur trevlig läraren är. Grundskolelärare trodde att elevutvärderingar kan komma att användas till andra syften än att förbättra undervisningen. Studiens slutsatser var att lärare överlag har en kritisk inställning till att bli utvärderade av sina elever, och att detta försvårar implementering av elevutvärderingar.

Nyckelord: Elevutvärdering, studentutvärderingar, skola, grundskolelärare, lärare, elever, enkät.

Innehållsförteckning

INLEDNING	6
BAKGRUND	7
Införandet av KAMEL	7
KAMELs syfte	9
Den mediala debatten och kritiken mot KAMEL	10
Sammanfattning av de olika perspektiven	11
TEORI	13
Framväxten av elevutvärderingar	13
Utvärderingars dubbla syften	14
Karismas inverkan på studentutvärderingar	15
Personlighet och utvärderingar	16
Mäter studentutvärderingar lärande?	16
Leder utvärderingar till sänkta krav	17
Erfarenheter av KAMEL	18
Användbarhet som ett mått på validitet	19
Lärares attityder till studentutvärderingar	19
Fler lärdomar av KAMEL	21
SYFTE	23
FRÅGESTÄLLNINGAR	24
METOD	25
Kvantitativ metod	25
Instrument	25
Databearbetning	26
Procedur	27
Deltagare	28
RESULTAT	29
Tror grundskolelärare att elevutvärderingar bidrar till att förbättra undervisningen?	29
Tror grundskolelärare att elevutvärderingar påverkas av annat än lärarens kompetens?	29

Tror grundskolelärare att elevutvärderingen fyller andra syften än att förbättra undervisningen?	31
Könsskillnader	32
Ålderskillnader	32
Undervisningsämnen	32
DISKUSSION	33
Elevutvärderingars bidrag till förbättrad undervisning	33
Annan påverkan på resultaten än lärarens kompetens	34
De otydliga syftena med elevutvärderingar	35
Lärarnas farhågor om att offentliggöra resultaten	37
Lärarnas farhågor om att rektorerna tar del av resultaten	38
Förändringar som utvärderingen kan medföra	38
Lärarnas övergripande inställning	39
Summerande eller formerande utvärdering	40
Implementering av KAMEL	40
Skillnader från tidigare forskning	41
Undersökningens begränsningar	42
Förslag till framtida forskning	42
REFERENSER	44
Appendix I	i
Appendix II	ii

INLEDNING

Människans oförmåga att leva i en värld som inte kan mätas och vägas och därmed utvärderas tycks vara något som förföljt henne genom historien. Det finns otaliga bevis som påvisar detta fenomen. När Karl den Store omkring år 800 e.v.t., började driva igenom sin bildningsreform, gjordes detta för att säkerställa bildningsnivån i det dåvarande Europa. Det var inte bara Karl den Stores dröm om att återvända till det antika bildningsidealet och säkerställa kvaliteten på utbildningen (Piltz, 1998), utan det var framförallt för att skapa ordning bland de otaliga kunskapstraditioner som för tillfället florerade i en tid då många gjorde anspråk på att besitta sann kunskap om världens beskaffenhet. Genom denna standardisering skapades kontroll av kunskap vilket medförde att världen kunde förstås i form av helheter, relationer och sammanhang. Det hade nu blivit möjligt att skapa en enhetlig förståelse av världen genom den styrning av kunskap som standardiseringen innebar.

Utifrån ovanstående historiska exempel blir det därför inte så konstigt att utvärderingar fortfarande används för att säkerställa kvalitet och fastslå fakta. Dagens samhälle genomsyras av utvärderingar just för att skapa ordning i det informationsflöde vi dagligen utsätts för. På så sätt fyller utvärderingen en stor funktion i den moderna människans livsföring. Det skulle även kunna sägas att utvärderingar görs för att underlätta den mänskliga existensen i dagens komplicerade värld.

När det därför tas hänsyn till det historiska sammanhanget, blir det inte så märkligt att det planeras att införa elevutvärderingar på grundskolenivå. Det som däremot anses vara kontroversiellt är att det är grundskoleelever som ska göra utvärderingen. Det var den denna kontrovers som gjorde författarna nyfikna. Varför var ämnet så känsligt?

Genom djupdykningar i mediadebatten och samtal med förespråkare och motståndare bestämde sig författarna för att undersöka fenomenet.

BAKGRUND

Införandet av KAMEL

KAMEL är namnet på det nya projekt som Malmö stad håller på att utforma för att säkra kvaliteten och därmed förbättra skolorna, och står för *Kvalitetssäkring Av Mötet Elev-Lärare*. Ett projekt som kan sammanfattas med att grundskoleelever ska ge skriftliga omdömen om sina lärare. Projektet har enligt Andersson och Dock (2009) sin upprinnelse i TV-programmet klass 9A, som under tolv avsnitt följde en Malmö-klass hösten 2007, och sändes i SVT hösten 2008. Från detta program hämtade kommunalrådet i Malmö, Ilmar Reepalu inspiration till sin idé. Programmets huvudidé var att man som tittare fick följa en klass i en av Malmös grundskolor som, innan programmet började, hade låga betyg. Ett antal så kallade ”superlärare”, ansedda för sina utmärkta pedagogiska förmågor, sattes in för att genom gemensam insats höja elevernas betyg.

Kommunalrådet Reepalu berättar i en artikel som Andersson och Dock (2009) tagit del av, om hur intressant han tycker TV-serien är då den speglade hur stor skillnad den enskilda läraren kan göra när det kommer till den enskilda elevens resultat. Han anser att eftersom det idag inte finns någon kontroll av hur läraren fungerar har han länge sökt efter en metod att granska lärarnas kompetens vad gäller arbetet med eleverna, för att ta reda på vad som försiggår i klassrummet. Den metod som Reepalu efterlyser innebär som tidigare nämnts, att elever ska kunna bedöma sina lärare genom skriftliga omdömen. Detta menar Reepalu kommer att leda till att lärarnas arbetsgivare kommer att utöka sina kunskaper om sina anställda och på så sätt ges möjlighet att förbättra den pedagogiska situationen och i slutänden skapa en bättre skola där elever får högre betyg. Han menar vidare att det är viktigt att ta till vara elevernas uppfattningar om lärarna för att på så sätt öka elevernas delaktighet vad gäller skolarbetet. Detta görs genom att ge eleverna en chans att påverka den pedagogiska situationen till det bättre genom att göra utvärderingar och på så sätt kunna förmedla sina åsikter vad gäller lärarens pedagogiska insatser.

Reepalu nämner vissa farhågor med att låta eleverna utvärdera sina lärare, såsom risken för eleverna att hämnas på lärarna eller att luras genom att ge dåliga omdömen. Trots dessa farhågor menar han att det inte finns någon risk att de besannas eftersom

lärarna och deras arbetsgivare, med vilket torde menas rektorn på den aktuella skolan, med sitt goda förnuft kan avgöra när omdömena är satta på ärlig grund, eller för att hämnas eller luras. Så som Andersson och Dock (2009) förstår Reepalu ska utvärderingarna användas i syfte att bidra till lärarnas utveckling och att de ska finnas till hands vid samtal mellan lärare och skolledning. Genom arbetsgivarens delaktighet i utvärderingarna blir denna på ett djupare plan insatt i lärarens arbete samt hur han/hon vidare ska utvecklas till det bättre.

Andersson och Dock (2009) nämner också ledaren för projektet KAMEL, Henric Kahlmeter, som är barn- och ungdomschef i Fosie stadsdelsförvaltning, och som menar att kvalitetssäkring betyder att ett instrument framtas för att förbättra dialogen mellan lärare och elev vad gäller undervisningen. Målet med kvalitetssäkringen är enligt Kahlmeter att säkerställa undervisningen på så sätt att den ska bli bättre och mer effektiv.

När författarna till denna undersökning, kontaktade Henric Kahlmeter för att få en närmare inblick i vad KAMEL innebär, skickade han via e-post diverse material rörande KAMEL. Detta material bestod av en delrapport, nyhetsblad, ett dokument som utfärdats till arbetsgruppen samt de frågor som eleverna fått besvara i utvärderingens pilotstudie. Författarna gick igenom det tillsända materialet och beslöt sig sedan för att kontakta Kahlmeter för att boka in en träff för att få en chans att fördjupa sig i spörsmålet kring elevutvärderingarna. Mötets innehåll resulterade i att författarna fick tillgång till en sammanställning av KAMELs pilotstudie där 30 lärare från skolor i varje stadsdel frivilligt deltagit i projektet och låtit sig utvärderas av 540 elever. Även 18 skolledare deltog i pilotstudien och utvärderingen. Kahlmeter beskrev också KAMELs syfte som i tre punkter sammanfattar den grundinställning som varit vägledande vid framtagningen av KAMEL. Dessa är (Kahlmeter, 2008):

Elev och pedagog ska ha ett instrument som ger en bra grund för ett fördjupat och ärligt samtal kring bådars förmåga att bidra till elevens lärande.

Pedagog och arbetslag ska kunna använda materialet för en diskussion kring elevens lärande och arbetslagets förmåga att bidra till detta.

Pedagog och arbetsledare ska använda den enskilda pedagogens resultat som ett delunderlag i exempelvis medarbetarsamtal där diskussionen kring arbetsfördelning, arbetslagstillhörighet och kompetensutveckling kan fördjupas.

Utifrån KAMELs grundinställning har pilotstudien framarbetats i form av en enkät bestående av arton frågor, som är indelade i två delar. De första nio frågorna behandlar *Kunskap och lärande* och de andra nio frågorna belyser *Trivsel och samverkan*. Frågorna i sin tur presenteras som slutna, där svarsalternativen utgörs av en numrerad skala, ett till fem, där ett är det lägsta omdömet, det mest negativa och fem är det högsta och därmed det mest positiva svarsalternativet. Eleven svarar på frågorna genom att välja det svarsalternativ på den numrerade skalan som hon/han finner passa bäst ihop med hennes/hans personliga uppfattning rörande de frågor som ställs (Kahlmeter, 2008).

KAMELs syfte

Vid träffen med Kahlmeter (personlig kommunikation, 1 september 2009) berättar han att det inte råder enighet vad gäller genomdrivandet av KAMEL i lärarkåren. Det finns lärare som inte är odelat negativa respektive positiva. Med detta svar vill Kahlmeter nyansera diskussionen kring frågan, och betonar samtidigt att det inte handlar om att antingen är man för eller emot som media valt att framställa saken. Vidare säger han att motståndet bland vissa lärare kan bero på bristande tilltro till sin yrkeskompetens. Med detta menar Kahlmeter att lärarnas profession borde stärkas för att på så sätt skapa en lärarkår med större tilltro till sin yrkeskompetens. Han nämner också att utövandet av läraryrket är starkt knutet till personen, vilket kan göra det svårt för lärarna att tillgodogöra sig utvärderingarna. Lärarna uppfattar återkoppling som personangrepp, vilket ytterligare försvårar införandet av en metod som ska utvärdera lärare. Vad gäller KAMELs syfte säger Kahlmeter att lärarna ska göras ansvariga inför eleverna. Eleverna ska ges en möjlighet till medbestämmande. Samtidigt ska utvärderingarna även ge rektorerna en möjlighet att uppmärksamma dåliga lärare. Ett annat syfte är kompetenssäkringen av dagens lärare. Kahlmeter menar att det även finns en samhällsekonomisk aspekt av frågan. Används skattemedel på rätt sätt, nämligen till att ge våra barn en god utbildning?

Vid en andra träff med Kahlmeter (personlig kommunikation, 15 oktober 2009) där förhoppningen var att utreda vilka lärare som skulle delta i vår undersökning, framkom ytterligare klarhet i vad gäller KAMELs syften. Under samtals gång säger Kahlmeter att utvärderingarna kommer att bli ”subjektiva omdömen från barnen hur

lärarna fungerar”, samt att ”de speglar barnens subjektiva upplevelse”. Kahlmeter tänker sig att det är i lärarnas intresse att få veta mer om elevernas uppfattning och upplevelse av undervisningen. Hur resultaten sedan kommer att användas, lagras och diskuteras är i skrivande stund, hösten 2009, en aning oklart. Med tanke på att resultaten mycket väl kan komma att behandlas som offentligt material kan både gemene man och media få tillgång till resultaten. En liknande fråga berör hur elevernas anonymitet kommer att behandlas. Likaså är syftet med utvärderingarna ännu något oklart. I den grundinställning som nämns ovan framhålls tre punkter som är tänkta att ligga till grund för utvärderingens syfte. Dessa antyder att instrumentet kommer att användas endast mellan lärare och elev.

Den mediala debatten och kritiken mot KAMEL

KAMEL är fortfarande under utveckling, och många frågor är obesvarade, men införandet av elevutvärderingar har lett till en intensiv debatt. En stor del av debatten kring frågan rörde till en början formuleringen ”sätta betyg på lärare”. En formulering som Ilmar Reepalu använde sig av och som Mette Fjelkner, ordförande för Lärarnas Riksförbund, kraftigt motsatt sig. Debatten har i viss mån fortsatt även om KAMEL utvecklats till ett instrument för att förbättra kommunikationen mellan lärare och elev. När Fjelkner kritiserar tanken på införandet av betygsättning, menar hon att elever i låga årskullar inte är kapabla till att betygsätta, och att sådana betyg inte hör hemma i medarbetarsamtal mellan lärare och rektor eller vid lönesättning. Hon tänker sig vidare att betyg från elever kommer att undergräva lärarnas ledarskap (Fjelkner, 2008).

Läraryrkesförbundets ordförande Eva-Lis Preisz ifrågasätter att elevernas bedömning bör ligga till grund för medarbetar- och lönesamtal (Jansson, 2008). Eleverna, menar Preisz, får inte ta över rektorns jobb. Vidare finns risken, enligt läraryrkesförbundets syn, att utvärderingar utan tydliga kriterier leder till att lärare blir kränkta och därför varnas det för att vuxenmobbing kan bli en följd om de införs.

När författarna till denna undersökning träffar Trevor Dolan, forskare vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, kritiserar han införandet av elevutvärderingar och menar att ”detta är ett recept för försämrade elevprestationer” (personlig kommunikation, 8 september 2009), vilket han också uttrycker i en debattartikel (Dolan, 2008). Införandet kommer som forskning visat,

menar Dolan, att leda till en situation där elever får mindre hemläxor och där lärare delar ut högre betyg. Han varnar också för att lärare kan komma att undvika att satsa på elever med inlärningssvårigheter, allt för att söka höja sina utvärderingsresultat från eleverna. På så sätt tar inte Reepalus förslag hänsyn till det komplexa i att elever utvärderar lärare, eftersom det missat att elever kommer att utvärdera lärarnas personlighet snarare än utlärningsförmåga. Vidare ställer sig Dolan frågande till hur eleverna kommer att förhålla sig till att utvärdera sina lärare, och tror inte att eleverna kommer att finna utvärderingarna meningsfulla.

Dolan (2008) tror att detta är ett sätt för politiker att förlägga ansvaret för skolans situation på lärarna, och tror att det kommer att undergräva lärarnas status. Utvärderingarna blir ett sätt att försöka kontrollera enskilda lärare och få insyn i deras arbete, men eftersom utvärderingarna snarare skuldbelägger lärare än uppmuntrar dem till yrkesförbättring kommer förslaget att leda fel. Om ett verktyg som KAMEL ska ge en positiv effekt krävs konkreta verktyg och stöd till lärarna att utveckla sin kompetens, snarare än denna stress. Dolan (personlig kommunikation, 8 september 2009) tror att rektorerna säkerligen kommer att använda resultaten vid lönesamtal. Han pekar på en förskjutning som sker av ansvaret för skolans resultat från politiker till tjänstemän, till rektorer och lärare, och ytterst till eleverna. Dessa elever har inte möjlighet att ta detta ansvar menar Dolan. Han frågar sig varför de ansvariga för KAMEL inte vill lyssna på forskare, och anser att KAMEL inte tar hänsyn till den existerande forskning som finns inom området.

Sammanfattning av de olika perspektiven

När KAMEL införs är det viktigt att förstå hur det kommit till, vad bakgrunden till införandet är och varför det införs just nu. På så sätt kan man bättre förstå om syftet med KAMEL är tydligt för lärarna som ska komma att utvärderas. Från olika håll har införandet av KAMEL kritiserats, bland annat med hänvisning till att grundskoleelever inte kan eller ska utvärdera lärare. Ledaren för projektet KAMEL, Henric Kahlmeter, menar att det är självklart att som lärare vilja veta mer om elevernas uppfattning och ta till sig av deras åsikter. Men kritiken mot KAMEL berör snarare om eleverna kommer att utvärdera lärare utefter deras pedagogiska förmåga eller om utvärderingarna kommer att påverkas av yttre faktorer som läraren inte kan styra över. Skulle utvärderingarna

sedan ligga som underlag för lönesamtal och utvärdering av läraren i relation till skolans ledning och rektor, är det kanske troligt att dessa utvärderingar leder till försämrade skolresultat när lärarna sänker sina krav och höjer elevernas betyg. Här blir det alltså en fråga om utvärderingarnas tillförlitlighet. En annan risk som kontroversen har belyst är att dessa utvärderingar kommer att leda till att lärare kränks eller att de hängs ut i media, vilket då skulle kunna tänkas leda till att motivationen för lärare minskar och att arbetsklimatet på skolorna blir sämre.

TEORI

Framväxten av elevutvärderingar

I forskningslitteraturen hänvisas återkommande till ett antal skäl till varför studentutvärderingar införts. Trots att denna forskning utförts i andra länder än Sverige, har liknande anledningar legat till grund för införandet av elevutvärderingar i Malmö.

I forskningen relateras införandet av dessa verktyg till en ökad ansvarsskyldighet som skolorna fått, både rörande kvaliteten i undervisningen och utnyttjandet av sina resurser (Miller, 1988; Nasser & Fresko, 2002; Tuytens & Devos, 2009; Beran & Rokosh, 2009). I Sverige konstaterar samtidigt Skolverket i sin årliga rapport “att skolorna inte i tillräcklig utsträckning använder sig av de möjligheter som ett kvalitetsarbete kan ge för att förbättra grundskoleelevernas resultat” (Skolverket, 2008:78). Vidare uppmanas grundskolorna att förbättra det systematiska kvalitetsarbetet. Andersson och Dock (2009) relaterar införandet av elevvärderingar med införandet av myndigheten Skolinspektionen som enligt dem är “ett led i den relativt nya synen på ökad granskning av skolvärlden” (s. 9).

Forskningslitteraturen säger också att utvärderingar av lärare införts för att användas vid anställningsfrågor såsom lönesättning och befordran (Miller, 1988; Stratton, Myers & King, 1994; Nasser & Fresko, 2002; Beran & Rokosh 2009), såväl som vid utvärdering av lärarnas pedagogiska kompetens och utläringseffektivitet (Miller, 1988; Beran & Rokosh, 2009). I Trelleborgs kommun har gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden nyligen beslutat att höja lönerna för de lärare vilkas elever förbättrat sina betyg och prestationer (Oldberg 2009; Strandberg, 2009). Kanske är denna utveckling i linje med Skolverkets uppfattning att “Lärares kompetens är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas framgång i skolarbetet” (Skolverkets lägesbedömning 2008:78).

Ytterligare en inverkan är införandet av kundperspektivet i svenska skolor, vilket Jörbeck och Levén (1995) menar är ett resultat av att skolorna i allt större utsträckning kommit att konkurrera om eleverna. I likhet med svensk förvaltning har skolorna börjat definiera sina elever som kunder. Även här finns likheter med internationella förhållanden. Simpson och Siguaw (2000) använder sig av begreppet “student as customer” för att förklara hur högskolor och universitet i USA anpassat sin

syn på elever när högskolor och universitet utsatts för allt större konkurrens för att locka studenter.

Det föreligger således flera faktorer som resulterat i att KAMEL har kommit till. Det finns dels en vilja från kommunfullmäktige att förbättra skolans arbete, dels att förbättra de resultat som Malmös elever når. Genom införandet av KAMEL verkar det som att det är utlärningskvaliteten man hoppas kunna förbättra för att nå målen. Förhoppningen är att förbättra kvaliteten på lärarnas undervisning genom att ta fram ett instrument som kan användas för utveckling, såväl som för att kunna identifiera de lärare som inte håller måttet. En samhällelig trend med större krav på förvaltningen att använda skattemedel på rätt sätt inverkar också. Att då utvärdera lärarna utifrån elevernas perspektiv ligger så att säga rätt i tiden.

Utvärderingars dubbla syften

Stratton, Myers och King (1994), förstår det som att studentutvärderingar ofta fyller dubbla syften. På så sätt skulle även KAMEL från början vara ett verktyg för att förbättra dialogen mellan lärare och elev, för att så småningom också komma att användas i andra syften. Simpson och Siguaw (2000) skriver, när de diskuterar högskolor och universitet i USA, att medan studentutvärderingar till en början införts för att ge återkoppling på lärarnas undervisning, har de rutinmässigt kommit att användas för att avgöra lärarnas förtjänster. Därigenom har studentutvärderingar även kommit att ligga till grund för befordran och lönesättning.

I den litteratur som behandlar studentutvärderingar, så kallade SET (Student Evaluations of Teaching), skiljer man mellan summerande och formerande aspekter av utvärderingar. De summerande används för bedömningar som kommer att ligga till grund för frågor relaterade till anställning, medan formerande aspekter används för att förbättra undervisningen (Miller, 1988). Beran och Rokosh (2009), som också skiljer mellan dessa båda sätt att använda resultaten av studentutvärderingar, antar att lärare är mer positiva till formerande utvärderingar medan de dubbla syftena som ofta finns i SET leder till uppgivenhet och misstroende från lärarkollegiet.

Karismas inverkan på studentutvärderingar

Williams och Ceci (1997) tänker sig att studentutvärderingars utbredning kommit av att rektorer sökt objektiva kriterier för att kunna bedöma enskilda lärare. De siffror utvärderingarna erbjudit har tagits som intäkt för objektivitet, medan ett riktigare skäl bakom det ökade intresset varit att de är enkla och billiga att utföra. Vidare ifrågasätter Williams och Ceci utvärderingarna som ett bra mått för att bedöma lärarnas insats eller förmåga. Samtidigt som många studier berör statistiska aspekter av dessa utvärderingar där man bekräftar utvärderingar som reliabla, saknas experimentella studier som kan validera resultaten. Williams och Ceci menar att en av de få experimentella studier som faktiskt gjorts visar att elever på så kort tid som några sekunder efter att för första gången ha träffat läraren formar sin bedömning. En liknande studie visar att personer som sett ljudlösa inspelningar på en halv minut av en lärare i hög grad gör samma bedömning av läraren som lärarens studenter. Williams och Ceci antar därför att det måste vara en stilistisk faktor, såsom lärarens röstläge eller kroppsspråk, som gör att dessa personer i så hög grad gör samma bedömning av läraren som eleverna som undervisats under en termins tid.

För att undersöka huruvida en stilistisk faktor hos läraren kan påverka studenternas utvärdering samlar Williams och Ceci (1997) först in utvärderingsresultaten för en lärare. Läraren tränas därefter att genom gester och röstläge undervisa på ett mer karismatiskt sätt. När läraren följande termin har undervisat samma kurs, har man i så stor utsträckning som möjligt replikerat föregående termins undervisning, med den enda skillnaden att läraren med sin nya träning föreläst mer karismatiskt. Williams och Ceci finner att läraren från en termin till en annan, genom att ändra sin undervisningsstil, kan höja sina utvärderingsresultat på ett anmärkningsvärt sätt. Bland annat anser studenterna att den karismatiska läraren är mer kunnig, mer tolerant, mer tillgänglig utanför lektionstid, och mer organiserad. Kursen med den karismatiska läraren finner studenterna samtidigt mer lärorik, mer tydlig gällande kursmål, mer rättvis gällande betygsättning, och har bättre litteratur, samt sammantaget bättre. Men dessa förbättrade utvärderingsresultat för läraren hör endast samman med en stilistisk förändring, och beror inte på att eleverna lärt sig mer av den karismatiska undervisningen visar studien.

Personlighet och utvärderingar

Clayson (2006) undersöker i likhet med Williams och Ceci (1997) en stilistisk faktor hos lärare. Clayson undersöker hur studenters uppfattning av lärarens personlighet påverkar utvärderingens resultat. I studien ombeds studenter att utvärdera sin lärares personlighet, med utgångspunkt i fem-faktorteorin, samtidigt som de utvärderar undervisningen. Resultaten kan sammanfattas under fyra punkter. Under den första punkten fastställs att det finns ett samband mellan lärarens personlighet och sättet att undervisa. Under punkt nummer två fastställer Clayson att studenternas uppfattning av lärarnas personlighet utvecklas under de första fem minuterna av den initiala kontakten. Därefter kommer denna uppfattning att påverka hur studenterna sedan utvärderar sin lärare i slutet av terminen. Den tredje punkten tar upp huruvida förändring av lärarens undervisningsstil, av studenterna, attribueras till personlighet. Det visar sig att så är fallet. Clayson skriver i sammanhanget att personlighet inte per definition märkbart kan förändras under den tid studenterna utvärderade lärarens personlighet. Trots detta menade 60% av studenterna i undersökningen att de uppmärksammat en förändring av lärarens personlighet och inte undervisningsstil, vilket i sin tur påverkade utvärderingsresultaten. Den sista punkten belyser eventuella andra förklaringar till förändringen av utvärderingens resultat. Här nämner Clayson att det förväntade betyget kan tänkas påverka hur studenten utvärderat sin lärare samt studentens vilja till att bli omtyckt av sin lärare.

Enligt Clayson (2006) kan konsekvenserna av studiens resultat bli att vissa lärare aldrig kommer att få goda resultat på utvärderingar trots ihärdiga försök att förbättra sin undervisning, eftersom deras personlighet upplevs på ett sätt som ger dåliga resultat på utvärderingar, vilket i sin tur spelar in på hur studenterna uppfattar undervisningen.

Mäter studentutvärderingar lärande?

Clayson (2009) skriver i en metastudie, där forskningsläget sammanställs vad gäller studentutvärderingar, att en stor del av debatten rörande studentutvärderingar som instrument inte handlar om behovet av studentutvärderingar, utan om instrumentet fyller sitt syfte, med andra ord har det varit en fråga om validitet. Dock är ett av de stora problemen med denna forskning att det inte finns någon allmänt accepterad definition

vad bra lärande är. Det får implikationer för forskningen, eftersom resultaten av forskningen inte blir samstämmiga eftersom bra lärande förstås på olika sätt.

Sammanfattningsvis anser Clayson (2009) att debatten blivit missvisande. Det är inte fråga om det existerar något samband mellan lärande och utvärderingar, utan det handlar snarare om när detta samband existerar. Clayson menar att studenternas uppfattning av lärande är relaterade till utvärderingarnas resultat på så sätt att utvärderingarnas validitet blir beroende av studenternas uppfattning av sitt lärande. Om denna uppfattning är valid blir även utvärderingen det. Avslutningsvis skriver Clayson att studenter tyvärr inte alltid har en realistisk uppfattning av sitt lärande vilket i slutändan drabbar utvärderingens validitet.

Leder utvärderingar till sänkta krav

Stratton, Myers och King (1994) skriver att studentutvärderingar av lärare varit ett verktyg för enskilda lärare att förbättra sin undervisningsförmåga. Numera är de ett obligatoriskt inslag i skolverksamheten med vilket rektorer bedömer lärarnas kompetens. Denna bedömning ligger i sin tur till grund för lönesamtal, avancemang och befordran. För att undersöka om detta leder till att lärare förändrar sitt beteende gällande betygsättning har de med hjälp av en enkel tidsseriedesign (Shadish, Cook & Campbell, 2002) undersökt hur lärarna vid ett amerikanskt universitet förändrat sitt beteende när studentutvärderingar införts som verktyg.

Stratton, Myers och Kings (1994) resonemang säger att forskningen funnit stabila positiva korrelationer mellan förväntat betyg hos studenterna och positiva omdömen om läraren. Men det måste särskiljas huruvida lärarna blivit bättre instruktörer i samband med studentutvärderingar och att de därför får bättre resultat på sina utvärderingar eller om lärarna minskat sina krav. Minskade krav kan nämligen göra att studenterna får bättre betyg, vilket i sin tur leder till att de ger högre utvärderingsresultat till lärarna.

Stratton, Myers och King (1994) drog slutsatsen att introduktionen av studentutvärderingar ledde till att studenternas betyg höjdes med i snitt 11%. Denna effekt avtog med tiden, och forskarna fann att betygen på nio års sikt kom att minska som resultat av beteendeförändringarna hos lärarkåren. Men de kan inte sluta sig till att det är sänkandet av kraven som ledde till studenternas betygsinflation. Däremot konkluderar de att studentutvärderingar inte är ett passivt instrument, utan visar att

införandet av dessa leder till förändringar hos lärarkåren. Dessa förändringar menar de är svåra att förstå och mäta, men måste beaktas när de utvärderas.

Erfarenheter av KAMEL

Vad gäller de erfarenheter som gjorts av KAMEL har den arbetsgrupp som utformat KAMEL sammanställt en rapport med erfarenheterna av pilotstudien, vilket är den förstudie som gjorts i samband med införandet av utvärderingsverktyget KAMEL. Rapporten beskrivs som en uppföljning till verktyget och är sammanställd av Nilsson och Pettersson (2009). Svar har hämtats från de 540 elever, 30 lärare och 18 skolledare som deltagit i pilotprojektet. I rapporten har man funnit att en majoritet av eleverna tyckte det var "lätt" att svara på enkäten, och att de tyckte det var "bra" att svara på enkäten. Enkäten utgör alltså den utvärdering av lärare som eleverna tilldelats genom pilotprojektet för KAMEL. Rapporten visar att skolledare i större utsträckning än lärare tycker att denna typ av utvärdering är ett bra sätt att följa upp mötet mellan lärare och elev, samtidigt som de flesta lärare tycker att det är ett bra sätt.

Av rapporten (Nilsson & Pettersson, 2009) är det svårt att få ett entydigt svar om hur lärare respektive skolledare upplevt pilotprojektet. Däremot har rapporten tagit upp synpunkter som inte kommit upp i de frågor som ställts till lärarna eller skolledarna. I dessa 14 svar finner man fyra som uttrycker sig positiva till KAMEL när de skriver: "Bra med en gemensam Malmövariant", "Det ger eleverna en chans att förklara hur de ser på skolan", "Barnen fick känna sig viktiga", "Ska göra det [utvärderingen] en gång till för att se vad eleverna tycker denna gången [sic]". Två kommentarer är av mer neutral art: "Vore kul att se hela skolans resultat" och "Viktigast är diskussionen med eleverna". Övriga åtta kommentarer kan ses som kritiska: "Vi gör redan utvärderingar, detta blir 'kaka-på-kaka'", "Detta är betygsättning, skalan 1-5 ger en tydlig signal", "Vill 'äga' min egen utvärdering, lägga till egna frågor, anpassa efter mina behov", "Vad är det egentliga syftet", "Gäller det som [sagts] att vi inte ska göra detta om det blir offentligt?", "Hur ska vi hantera ett media intresse [sic]", "Vad gäller kring lönesättningen", "Jag behöver inga nya arbetsuppgifter, annat har högre prioritet".

Användbarhet som ett mått på validitet

Beran och Rokosh (2009) undersöker på ett kanadensiskt universitet lärarnas attityder till studentutvärderingar, för att förstå hur användbara lärarna finner dessa utvärderingar. Av 1800 tillfrågade har de fått svar från 357, ett urval de finner representativt för lärarkårens sammansättning. Användbarhet syftar till den mängd information som verktyget ger för att verktyget ska kunna användas till att fylla sitt syfte.

För att en utvärdering såsom KAMEL ska fylla sitt syfte, menar Beran och Rokosh (2009), måste man kunna visa att utvärderingar har varit användbar för både studenterna som fyller i utvärderingen, för administratörer som använder resultatet, såväl som för lärarna som blir utvärderade. Eftersom resultaten från studentutvärderingarna på många institutioner både används för att bedöma lärare och har en direkt inverkan på lärarnas karriärer är det viktigt att utforska på vilket sätt resultaten används för att förbättra utläringen.

Beträffande lärares attityd till användandet av studentutvärderingar menar Beran och Rokosh (2009) att uppfattningen att lärare i stort är negativa till studentutvärderingar inte stöds i forskningen. Tvärtom visar empirisk forskning att lärare generellt sett har en positiv attityd till studentutvärderingar. Denna hypotes bekräftas senare i deras undersökning vid det kanadensiska universitetet. De finner sammantaget att de flesta lärare är positivt inställda till att bli utvärderade av sina studenter. Men de uppmärksammar bland sina resultat också den brist på konsensus som finns inom lärarkåren gällande studentutvärderingar. I Beran och Rokosh (2009) undersökning motsätter sig exempelvis två tredjedelar av universitetets lärarkår att resultaten presenteras på internet. De benämner lärarnas inställning på det hela som ambivalent. I undersökningen finner drygt hälften av lärarna utvärderingarna behjälpliga i förbättrandet av undervisningen, medan knappt hälften inte finner de behjälpliga.

Lärares attityder till studentutvärderingar

För att undersöka lärares attityder till att bli utvärderade av sin studenter har Nasser och Fresko (2002) med hjälp av en enkät utfört en kvantitativ studie. Av 447 tillfrågade lärare på ett universitet i Mellanöstern har de fått svar från knappt hundra

lärare. Nasser och Fresko (2002) beskriver studentutvärdering som en av de mest vanliga former av lärarutvärdering, men samtidigt som ett av de mest kontroversiella medlen. Inledningsvis skriver de att det ofta föreligger en uppfattning att lärarkåren motsätter sig sådana utvärderingar. Trots den ringa forskning som gjorts pekar författarna på en stor spridning i svaren från lärare, alltifrån väldigt kritiska till oerhört positiva omdömen för denna typ av utvärdering.

Det Nasser och Fresko (2002) finner som det mest slående resultatet är bristen på samstämmighet hos de svarande. Generellt finns en tro bland lärarna att det föreligger en relation mellan utlärningskvalitet och utvärderingsresultat, men samtidigt tror lärarna att andra faktorer påverkar resultatet. Exempelvis tror många att krävande lärare och krävande kurser leder till sämre resultat på utvärderingen. I mindre utsträckning anser lärarna att utvärderingen mäter hur trevlig läraren är. Ungefär en fjärdedel av de svarande tycker inte att resultaten borde användas i anställningsfrågor.

I stor utsträckning fann lärarna utvärderingarna användbara, speciellt användbara fann lärarna de kommentarer som studenterna hade möjlighet att bifoga. En stor majoritet motsatta sig tanken att utvärderingarna försämrade relationen mellan lärare och student. Samtidigt som många lärare tänkte sig att utvärderingarna har varit till hjälp för att förbättra undervisningen, var det många som angav att de inte gjort några förändringar alls i sin undervisning som påföljd av studentutvärderingarna. Nasser och Fresko (2002) tänker sig att det kan höra ihop med erfarenhet. Äldre lärare, som var överrepresenterade i deras urval, är mindre benägna att förändra sin undervisning än yngre. Forskarna skriver också att studentutvärderingar kan påvisa svagheter i lärarnas undervisning, men trots det är denna typ av utvärdering otillräcklig för att leda till förändringar.

Många lärare i undersökningen var skeptiska till att resultaten delgavs andra än läraren själv. Över hälften var helt emot att studenterna tog del av utvärderingarnas samlade resultat, och över en tredjedel var helt emot att rektorn tog del av det samlade resultatet. Detta motstånd tror Nasser och Fresko (2002) beror på farhågor att resultaten kommer att användas till lärarens nackdel när det kommer till anställningsfrågor. De tänker sig också att motstånd mot utvärderingar i större grad speglar lärarens egenintresse, än någon ideologisk övertygelse. Genom att jämföra lärarnas svar på hur

bra utvärderingsresultat de fått mot övriga svar, sluter de sig till att lärare stödjer utvärderingar när de får beröm, och motsätter sig de när de får kritik.

Fler lärdomar av KAMEL

Andersson och Dock (2009) intervjuar fyra lärare på en skola i Malmö som deltagit i KAMELs pilotundersökning. Lärarna undervisar i klasser som deltagit i pilotundersökningen, och vid urvalet av lärare har de sökt efter en spridning gällande ålder och kön. Ur de delvis strukturerade intervjuerna som transkriberats i sökandet efter gemensamma mönster växer fyra teman fram. Dessa teman är utveckling, självinsikt, kritik och oro.

Andersson och Dock (2009) menar att lärarna ser elevutvärderingar som en hjälp för den enskilda läraren att utveckla sin kompetens för att bli en bättre pedagog. Utveckling främjas på så sätt av elevernas omdömen, även om eleverna är kritiska i sin utvärdering. Eftersom författarna finner att de fyra lärarna har en enig uppfattning av vad som utgör en skicklig lärare tänker de sig att lärarna har en god självinsikt.

Samtidigt som Andersson och Dock (2009) finner att lärarna är positiva till utvärderingen eftersom det främjar utvecklingen av professionen, finner de att lärarna är kritiska till dessa utvärderingar på flera grunder. Lärarna ifrågasätter elevernas förmåga att göra mogna och rättvisa utvärderingar. Detta ska förstås som att lärarna ifrågasätter utvärderingens validitet då lärarens personlighet kommer att påverka resultatet snarare än lärarens pedagogiska kompetens. Detta kan tänkas leda till en sänkning av kraven på eleverna. En av lärarna de intervjuar anmärker också på maktförhållandet:

Eleven hamnar i en konstig situation om de ska sätta betyg på mig som är en myndighetsutövare som i sin tur sätter betyg på dem. Det är inte säkert att det blir rättvis betygsättning då eftersom de känner sig tvungna att sätta bra betyg på mig för att själv få bra betyg. Det blir inte så ärligt precis. (s. 32)

Lärarna är också, visar Andersson och Dock (2009), oroliga för vad dessa utvärderingar kan komma att leda till. Lärarna är oroliga för att lärarnas status kommer att minska som ett resultat av utvärderingarna, att elevutvärderingarna kommer leda till prestigekamp lärare emellan som kommer att skapa avundsjuka inom skolans lärarkår. Lärarna är också oroliga för att utvärderingens resultat kommer att användas på ett sätt som missgynnar enskilda lärare i förhållande till andra parter såsom ledning och media,

och att en enskild lärare kan bli utpekad på felaktiga grunder. Med felaktiga grunder menas exempelvis att elever låter ett dåligt betyg påverka utvärderingen av den enskilda lärarens faktiska kompetens i negativ riktning.

SYFTE

Hur förhåller sig lärarna till att bli utvärderade? Denna aspekt saknas i debatten, som i författarnas ögon endast diskuterat lärare som en homogen grupp som har en och samma åsikt. Debatten har därför varit ensidig eftersom lärarförbundet, lärarfacket och media har fått stå för lärarnas åsikter, vilket resulterat i att utvärdering av grundskoleelever fått en negativ klang. Ett av undersökningens övergripande syften har varit att nyansera debatten, genom att undersöka vad lärarna faktiskt anser. Därmed blir lärarnas inställning utgångspunkten och inte den debatt som förts och förs i media, där syftet många gånger varit att framställa lärarnas åsikter på ett visst sätt. Detta sätt kan sammanfattas med att antingen vara för eller emot. Det andra övergripande syftet är en förhoppning att genom denna undersökning skapa förståelse för den enskilda lärarens åsikter i frågan. Genom att göra detta har författarna en önskan om att främja debatten mellan förespråkare och motståndare till elevutvärderingar och på så sätt öka förståelsen kring fenomenet. Utifrån ovanstående har därför författarna valt följande syfte:

Syftet i denna undersökning är att undersöka lärarnas inställning till att bli utvärderade av grundskoleelever.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Utifrån vårt syfte och den teori som presenterats, har följande frågeställningar funnits relevanta:

1. Tror grundskolelärare att elevutvärderingar bidrar till att förbättra undervisningen?
2. Tror grundskolelärare att elevutvärderingar påverkas av annat än lärarens kompetens?
3. Tror grundskolelärare att elevutvärderingen fyller andra syften än att förbättra undervisningen?

METOD

Kvantitativ metod

I den här undersökningen har författarna utifrån syftet, att undersöka lärarnas inställning till att bli utvärderade av grundskoleelever, samt utifrån frågeställningarna valt att använda sig av kvantitativ metod i form av en enkätundersökning. Kvantitativ metod innebär enligt Bryman (2006) att man som forskare väljer att anta ett deduktivt synsätt på förhållandet mellan teori och praktisk forskning, där forskaren lägger tyngden på prövning av teorier. Vidare väljer forskaren att utgå från en naturvetenskaplig grund med ett positivistisk synsätt. Detta förhållningssätt innebär att man som forskare hyser en uppfattning om att den sociala verkligheten utgörs av en yttre och objektiv verklighet.

Instrument

Med anledning av omfattningen på urvalet och undersökningens tidsbegränsning anser författarna att en enkät varit det alternativ som passat undersökningens syfte bäst. Enkelheten i att dela ut enkäten har varit en tidsbesparande åtgärd jämfört med exempelvis intervjuer. Ytterligare en fördel är att möjlig påverkan av författarnas etnicitet, kön och social bakgrund har eliminerats då enkäten besvarats av respondenten utan författarnas medverkan. Om man dessutom ser utifrån respondentens synvinkel finns fördelen att enkäten kan besvaras när tid och möjlighet ges.

Det finns även del invändningar (Bryman, 2006) vad gäller användningen av enkät som instrument. När enkäten ska besvaras har ingen av författarna varit närvarande för att besvara eventuella oklarheter kring frågorna. Det har heller inte varit möjligt för författarna att ställa uppföljningsfrågor på de svar som gets, vilket medföljer att respondenten inte får möjlighet att fördjupa sina svar och information uteblir.

Frågorna som ingått i enkäten har varit av sluten karaktär eftersom författarna ansett att denna typ av frågor lämpat sig bäst för undersökningens syfte och metod. Det bör även nämnas att *Faculty views of student evaluation of college teaching* (Nasser & Fresko, 2002) användes som inspiration för konstruktionen av enkäten. Frågorna har även utformats på ett sådant sätt att de är lätta att förstå för att minska risken att respondenten svarar på något annat än vad frågan avsett.

Enkäten har utformats utifrån presenterad teori och resulterat i 22 frågor relaterade till de frågeställningar som deducerats ur teorin. Därefter har svarsalternativen ett till fem infogats i enkäten, där svarsalternativ ett betyder: håller med i liten utsträckning och svarsalternativ fem: håller med i stor utsträckning. Svarsalternativ tre beskriver en neutral förhållning till påståendet som givits, eller ett svar av typen vet inte, eller har ingen åsikt.

Frågorna har även utformats att vara så korta som möjligt för att minska så kallad enkättrötthet hos respondenten. Enkäten har pilottestats varvid stor vikt lagts vid att svaranden ska likna populationen som ska delta i undersökningen, och för att få återkoppling från de svaranden, som alltså varit införstådda med att frågorna är under utveckling. Pilottestningen möjliggjorde att en del enkätfrågor omformulerades och ordningföljden reviderades. Detta gjordes för att underlätta för respondenterna att förstå frågorna.

För att ytterligare öka svarsfrekvensen bifogades ett följebrev med enkäten, där undersökningens syfte förklarades och hur viktigt det var att besvara enkäten för att erhålla tillförlitliga resultat. I detta följebrev garanterades även full anonymitet och att svaren skulle behandlas konfidentiellt.

Databearbetning

Författarna har i enkäten använt sig av svarsalternativ liknande de i Likert-skalor (Clason & Dormody, 1994; de Vaus, 2002). Deltagarna ombeds svara på hur mycket de stöder olika påståenden som ges. Vid databearbetning ges varje svarsalternativ ett numeriskt värde från ett till fem, vilket tillåter att ett sammantaget numeriskt värde av alla svar kan rapporteras. Likert-frågor som är vanliga vid undersökning av attityder ger svar på ordinal skalnivå. Vid dataanalys används typvärde eller median för att beskriva centraltendens. Medelvärde används inte eftersom det skulle förutsätta data på en intervallskala. På en intervallskala antas att alla stegen mellan de fem värdena är lika stora (Jamison, 2004).

Det är rimligt att vara försiktig med användandet av t-test eller liknande parametriska test för att förstå svar som inhämtas med Likert-frågor. Till exempel kommer en fråga att ofta producera tak- eller golfeffekter. I dessa fall blir användandet av medelvärden problematiska, och medelvärdesskillnader kommer snarare att bero på

urvalets storlek än respondenternas inställning (Clason & Dormody, 1994). Data kan reduceras till nominal nivå genom att slå samman de numeriska svaren ett och två till en kategori och svaren fyra och fem till en annan. På så sätt kan svaranden delas in i de negativa eller positiva påståendet som getts. Det bör nämnas i sammanhanget att en sammanslagning av skalorna inte är oproblematis, eftersom det då inte går att analysera varje fråga för sig. Detta innebär att det inte går att göra en detaljerad analys eftersom endast sammanslagningens totala resultat går att analysera.

De statistiska beräkningarna gjordes med hjälp av datorprogrammet SPSS. För att undersöka hur respondenternas kön påverkat svaren har det icke-parametriska testet Mann-Whitney U-test använts. Spearmans korrelation har använts för att undersöka relationen mellan ålder och svar.

Utifrån undersökningens tre frågeställningar har författarna i redovisningen av resultaten valt att presentera enkätens 22 frågor i tre grupper. Till frågeställning ett (tror grundskolelärare att elevutvärderingar bidrar till att förbättra undervisningen) hör frågorna 1, 2, 3, 4 och 15. Till frågeställning två (tror grundskolelärare att elevutvärderingar påverkas av annat än lärarens kompetens) hör frågorna 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17 och 18. Slutligen till frågeställning tre (tror grundskolelärare att elevutvärderingen fyller andra syften än att förbättra undervisningen) hör frågorna 16, 19, 20, 21 och 22. Indelning har gjorts för att de frågor som inrymts under varje grupp i utveckling av enkäten antagits höra samman med frågeställningen, samtidigt som resultaten görs mer överskådliga.

Procedur

En av Malmös tio stadsdelar valdes ut för att ingå i undersökning. Författarna kontaktade rektorerna för de sju skolor som ingick i stadsdelen via epost för att få deras tillåtelse att dela ut enkäter på respektive skola. Utav dessa sju rektorer valde fyra att medverka och tre att avstå med förklaringen att lärarna redan hade hög arbetsbörda. Därför ville de inte belasta sina lärare med ytterligare arbete. En rektor nämnde att de blir ”bombarderade” med diverse enkäter av studenter som vill undersöka skolan och lärare på olika sätt, och tackade därför nej med hänvisning till lärarnas arbetstryck.

Författarna besökte under november 2009 de skolor som valt att medverka och lade ett kuvert innehållande ett följebrev (Appendix I) och en enkät (Appendix II) i

lärarnas fack, och anvisade sedan ett fack för inlämning, där de sedan hämtades upp av författarna. Fyra dagar efter utdelningen av enkäten skickades påminnelser ut elektroniskt till lärarna via respektive skolas internpost. Efter åtta dagar skickades ytterligare påminnelser ut för att uppmana lärarna att besvara enkäten. Enkäterna samlades in tio dagar efter den första utdelningen.

Deltagare

Antalet lärare som har tillfrågats är 182 och utgör urvalet för undersökningen. Urvalet kan sägas vara ett bekvämlighetsurval då författarna valt att använda sig av de lärare som var tillgängliga efter tillstånd av respektive rektor. Sammanlagt från de skolor som valde att delta har 59 lärare svarat på enkäten. Av dessa svar var fyra enkäter ofullständigt ifyllda och har inte tagits med i undersökningen. Sammantaget presenteras i undersökningen svar från 30% (n=55) av de tillfrågade lärarna.

RESULTAT

Tror grundskolelärare att elevutvärderingar bidrar till att förbättra undervisningen?

Undersökningens resultat visade en brist på samstämmighet vad gällde tron att utvärderingen kommer att leda till en förbättrad undervisning bland lärarna (fråga 1 & 4). Tron bland lärarna på att elevutvärderingen kommer att leda till förbättrad relation mellan lärare och elev var dessutom svag (fråga 2 & 3). Resultaten visade också att grundskolelärarna inte tror att elevutvärderingen kommer att hjälpa de att bedöma elevens kunskaper (fråga 15).

TABELL 1. Grundskolelärares tro att elevutvärderingar bidrar till att förbättra undervisningen - fördelning av svarsfrekvens per fråga (i procent)

Items	N	Håller med i liten utsträckning			Håller med i stor utsträckning	
		1	2	3	4	5
1. Utvärderingen kan användas för att förbättra undervisningen.	55	16,4	12,7	40	18,2	12,7
2. Utvärderingen kan förbättra relationen mellan lärare och elev.	55	30,9	20	25,5	10,9	12,7
3. Utvärderingen kan försämra relationen mellan lärare och elev.	55	12,7	10,9	32,7	21,8	21,8
4. Utvärderingen hjälper läraren att utveckla sin undervisning.	55	16,4	27,3	18,2	25,5	12,7
15. Som lärare har jag användning av utvärderingen för att bedöma elevens kunskaper.	55	49,1	18,2	23,6	5,5	3,6

Sammanfattningsvis visade resultaten i tabell 1 att grundskolelärarna är tudelade om att elevutvärderingar kan förbättra undervisningen. Däremot trodde de att elevutvärderingen inte leder till en förbättrad relation mellan lärare och elev, utan tvärtom trodde de att denna relation kommer att försämrans.

Tror grundskolelärare att elevutvärderingar påverkas av annat än lärarens kompetens?

En överväldigande majoritet av lärarna ansåg inte att elever har tillräckliga kunskaper för att bedöma kvaliteten på undervisningen (fråga 5), och nästan lika många lärare trodde inte att elevutvärderingar fångar undervisningskvaliteten väl (fråga 17). En

majoritet var tveksamma till att eleverna ens behandlar utvärderingarna seriöst (fråga 8). Istället lutade lärarna åt att tro att eleverna kommer att använda utvärderingen för att bedöma hur trevlig läraren är (fråga 9), och för att hämnas (fråga 18).

TABELL 2. Grundskolelärares tro att elevutvärderingar påverkas av annat än lärarens kompetens - fördelning av svarsfrekvens per fråga (i procent)

Items	N	Håller med i liten utsträckning			Håller med i stor utsträckning	
		1	2	3	4	5
5. Elever har tillräckliga kunskaper för att bedöma kvaliteten på undervisningen.	55	45,5	32,7	18,2	3,6	0,0
6. Lärare som ställer höga krav på sina elever får dåliga resultat på utvärderingen.	55	18,2	16,4	40,0	16,4	9,1
7. Lärare som ställer låga krav på sina elever får goda resultat på utvärderingen.	55	21,8	16,4	36,4	16,4	9,1
8. Elever behandlar utvärderingen seriöst.	55	29,1	29,1	30,9	7,3	3,6
9. Utvärderingen bedömer i själva verket hur trevlig en lärare är.	55	16,4	10,9	21,8	30,9	20,0
10. Lärare som har ämnen som eleven upplever som svåra får dåliga resultat på utvärderingen.	55	10,9	20,0	34,4	23,6	10,9
11. Lärare som har ämnen som eleven upplever som lätta får goda resultat på utvärderingen.	55	10,9	21,8	32,7	21,8	12,7
12. Bra lärare får bra resultat på utvärderingen.	55	12,7	20,0	34,5	16,4	16,4
13. Dåliga lärare får dåliga resultat på utvärderingen.	55	14,5	16,4	52,7	7,3	9,1
14. Lärare behöver inte vara kunniga inom sitt ämne för att få goda resultat på utvärderingen.	55	5,5	16,4	27,3	30,9	20,0
17. Utvärderingen fångar undervisningskvaliteten väl.	55	43,6	30,9	14,5	9,1	1,8
18. Utvärderingen blir ett verktyg för eleven att hämnas på sina lärare.	55	9,1	20,0	29,1	21,8	20,0

För att få goda resultat på utvärderingarna menade majoriteten av de svarande att läraren inte behöver vara kunnig inom sitt ämne (fråga 14). Det fanns en jämn spridning på svaren rörande om bra lärare får bra resultat på elevutvärderingar och det vanligaste svaret var det neutrala (fråga 12). Majoriteten av lärarna förhöll sig neutrala till huruvida dåliga lärare får dåliga utvärderingsresultat men övriga tenderade att inte hålla med (fråga 13). Sammantaget ansåg lärarkåren inte att ett ämnes svårighetsgrad påverkar utvärderingsresultaten (fråga 10 & 11), eller att kraven som ställs på eleverna kommer att påverka svaren på elevutvärderingen (fråga 6 & 7).

Sammanfattningsvis visade resultaten i tabell 2 att det enligt lärarna huvudsakligen finns andra faktorer än kompetens som påverkar elevutvärderingens resultat. Lärarna ansåg inte att utvärderingen fångar undervisningskvaliteten, utan ansåg snarare att den speglar andra faktorer såsom hur trevlig läraren kan vara. De flesta lärare hyste en misstro till att låta elever utvärdera dem.

Tror grundskolelärare att elevutvärderingen fyller andra syften än att förbättra undervisningen?

Lärarna motsätter sig starkt att utvärderingen skall påverka anställningsvillkor (fråga 16). Det fanns en tydlig tendens till att tro att utvärderingarna kommer att användas för att bedöma lärarens kompetens (fråga 20). En jämn spridning gjorde det svårt att tyda huruvida grundskolelärarna tror att elevutvärderingen kommer att skapa grupperingar bland lärarna (fråga 19). Hälften av lärarna trodde inte att utvärderingen kommer användas för att bedöma den enskilda skolans kvalitet (fråga 21), men de flesta lärarna trodde ändå att omvärldens syn på skolans lärare kommer att påverkas av utvärderingens resultat (fråga 22).

TABELL 3. Grundskolelärares tro att elevutvärderingen fyller andra syften än att förbättra undervisningen - fördelning av svarsfrekvens per fråga (i procent)

Item/Fråga	N	Håller med i liten utsträckning			Håller med i stor utsträckning	
		1	2	3	4	5
16. Det är acceptabelt att utvärderingen påverkar anställningsvillkor.	55	70,9	12,7	10,9	3,6	1,8
19. Utvärderingen kommer skapa grupperingar bland lärarna utifrån utvärderingens resultat.	55	16,4	20,0	36,4	16,4	10,9
20. Utvärderingens resultat kommer användas för att bedöma enskilda lärares kompetens.	55	12,7	14,5	27,3	25,5	20,0
21. Utvärderingen kan användas för att bedöma en enskild skolas kvalitet.	55	20,0	29,1	23,6	18,2	9,1
22. Skolans sammanlagda resultat av utvärderingen kan påverka omvärldens syn på den enskilda skolans lärare.	55	9,1	10,9	25,5	27,3	27,3

Sammanfattningsvis visade resultaten i tabell 3 att grundskolelärarna ansåg att elevutvärderingen kommer att fylla andra syften än att förbättra undervisningen.

Könsskillnader

Endast i en av frågorna förelåg en signifikant skillnad mellan könens svar (fråga 5). Skillnaden mellan män och kvinnor på fråga 5 visade sig med Mann-Whitney U-test vara signifikant ($p=.018$). Kvinnor ansåg i högre utsträckning än män att eleven har tillräckliga kunskaper för att bedöma kvaliteten på undervisningen. Som grupp hade männen typvärdet 1 och kvinnorna hade typvärdet 2.

Ålderskillnader

I undersökningen fanns endast ett signifikant samband mellan ålder och inställning (fråga 21). Detta undersöktes med Spearmans korrelation, som gav $r=.322$ ($p>.05$). Fråga 21 korrelerade väldigt svagt med ålder, där äldre personer i större utsträckning tänker sig att utvärderingen kan användas för att bedöma en enskild skolas kvalitet.

Undervisningsämnen

Eftersom grundskolelärarna undervisade i vitt skilda ämneskombinationer var det inte rimligt att gruppera lärarna efter undervisningsämnen. Därför relaterades inte heller undervisningsämne till inställning.

DISKUSSION

Elevutvärderingars bidrag till förbättrad undervisning

Undersökningen visar att grundskolelärare är tudelade kring huruvida elevutvärderingar kommer att leda till förbättrad undervisning och undersökningen ger inga tydliga svar på hur lärarna tror att eleverna kommer att göra sina bedömningar av dem. Grundskolelärarna tror varken att bra lärare får bra resultat på utvärderingen, eller att dåliga lärare får dåliga resultat. Om lärarna inte tror att instrumentet bedömer deras kompetens är det inte troligt att de tar till sig elevutvärderingarnas resultat för att försöka förbättra sin undervisning. Hälften av lärarna svarar dessutom att en lärare inte behöver vara kunnig inom sitt ämne för att få bra utvärderingsresultat. Sammantaget ges bilden att lärarna inte tror att elevutvärderingarna kan uppmärksamma lärarens svagheter och styrkor som pedagog och därför inte bidrar till att läraren förbättrar sin pedagogik. I ljuset av tidigare forskning är detta inte så förvånande. Beran och Rokosh (2009) fann en liknande inställning när de undersökte universitetslärare i Kanada, även om Nasser och Fresko (2002) fann att en majoritet av de lärare som de tillfrågat ansåg att studentutvärderingar ledde till bättre utläring.

Förutom att förbättra undervisningen är en av målsättningarna med införandet av KAMEL att skapa ett instrument som ger en bra grund för ett fördjupat och ärligt samtal kring bådadas förmåga att bidra till elevens lärande. Denna förhoppning verkar inte ha någon grund i lärarnas inställning. Lärarna tror nämligen inte att instrumentet kommer att vara användbart för att bedöma elevernas kunskaper. Det är möjligt att lärarna tror att det finns andra aspekter än elevens kunskapsnivå som instrumentet kan förmedla.

Grundskolelärarna som grupp är splittrade beträffande uppfattningen om att svåra ämnen gör lärarens omdömen sämre, eller att lätta ämnen medför att läraren får bättre omdömen. På ett liknande sätt förhåller sig lärarna i fråga om att ställda krav skulle inverka på omdömena. I dessa frågor kan man urskilja en viss tendens till att lärarna inte håller med om att låga krav leder till högre omdömen från eleverna, eller att högt ställda krav resulterar i dåliga omdömen för lärarna.

I en del av den kritik som framförts mot elevutvärderingar har det argumenterats att elevutvärderingarna rent av kommer att leda till sämre undervisning. Dolan (2008) ansåg att ett instrument som ska förbättra undervisningen måste ge specifika råd till

läraren om hur denna kan förbättra undervisningen. Dessutom poängterar han att instrumentet måste vara meningsfullt för elever och inte vara hotande för lärare. Dolan varnade för att lärarna i sina ansträngningar att undvika dåliga omdömen kommer att försämra sin undervisning genom att minska sina krav på eleverna.

I den enkät som grundskolelärarna besvarat har författarna sökt fånga den inställning som skulle kunna antyda ett sådant agerande. Det är rimligt att sluta sig till att lärarna inte ser dessa risker med utvärderingarna såsom att utvärderingar leder till sänkta krav eller mer generös betygsättning.

Annan påverkan på resultaten än lärarens kompetens

Från lärarnas perspektiv verkar det problematiskt att de inte anser att eleverna kommer att kunna hantera utvärderingen av sina lärare på ett seriöst sätt. Lärarna tror inte att utvärderingen fångar undervisningskvaliteten väl, nästan 75% svarar att de inte gör det. Ytterst få, endast 3,6% av lärarna i urvalet tror att eleven har tillräcklig kunskaper för att bedöma kvaliteten på undervisningen. Detta innebär att eftersom lärarna inte har något förtroende för elevernas förmåga att göra en utvärdering förloras ett av utvärderingens grundsyften. Lärarna tror inte att undervisningen kan förbättras genom elevutvärderingar då de inte speglar undervisningskvalitén eller lärarens kompetens som pedagog. Frågan blir då, vad är det lärarna tror utvärderingen visar? Hälften av de tillfrågade menar att elevutvärderingen i själva verket bedömer hur trevlig en lärare är.

Resultatet visar tydligt att lärarna ifrågasätter att elevutvärderingar mäter lärarens kompetens. Intrycket är att en faktor såsom trevlighet tros ha större inverkan än goda ämneskunskaper eller ställda krav på eleverna. Dessutom tror 41,8% av lärarna att elevutvärderingar kan bli ett verktyg för eleven att hämnas med. Utifrån resultaten blir det tydligt att lärarna tror att det finns andra faktorer än kompetens som har större betydelse när elever utvärderar sina lärare. Lärarna tror att eleverna kommer att utvärdera personlighetsdrag hos läraren. Därför blir utvärderingen snarare ett mått på hur lärarens personlighet uppfattas av eleverna än en indikation på hur eleven uppfattar sin undervisning.

Både Clayson (2006) och Williams och Ceci (1997) förstod det som att studentutvärderingar snarare mäter studenternas uppfattning av lärarens personlighet.

Medan Clayson visade att personlighet förklarar en stor del av resultaten, visade Williams och Ceci att studentutvärderingars resultat speglar lärarens karisma. Grundskolelärarna verkar ha en liknande förståelse för elevutvärderingars validitet. Att utveckla sin undervisning med hjälp av elevers bedömning av ens personlighet kan vara svårt. Clayson resonerade att personlighet är en tämligen konstant variabel som läraren inte med lätthet förändrar. Om det är främst personlighet som mäts av elevutvärderingar ges läraren inte bra återkoppling för vilka aspekter av sitt lärande som behöver förbättras.

Andersson och Dock (2009) slöt sig till, genom att intervjua fyra av lärarna som deltagit i projektet KAMEL, att lärarna anser att elevutvärderingar främjar lärarens utveckling, även om elevutvärderingarna är kritiska. Denna studies resultat ger en annan bild. Lärarna förväntar sig att eleverna är kritiska när en stor andel anger att eleverna kommer att använda utvärderingen för att hämnas. Denna uppfattning varnade Simpson och Siguaw (2000) för när de redogjorde för en vanlig uppfattning bland universitetslärare. Universitetslärare uttryckte i stor utsträckning att studenter skulle använda utvärderingsformulär för att hämnas låga betyg som lärarna delat ut. Från denna undersökning av grundskolelärare får man intrycket att lärarna inte tror att det är deras kompetens som bedöms utan snarare hur trevliga de uppfattas av eleverna.

De otydliga syftena med elevutvärderingar

Grundskolelärarna är inte oroliga för att elevutvärderingar kommer att skapa grupperingar bland lärarna. De tror heller inte att utvärderingarna kommer att påverka omvärldens bild av skolans kvalitet. Däremot tror de att resultaten från elevutvärderingarna kommer att användas för att bedöma den enskilde lärarens kompetens, samt att den kommer att påverka omvärldens syn på den enskilde läraren. Det verkar som att lärarna tror att utvärderingar i större utsträckning kommer användas för att bedöma enskilda lärare än enskilda skolor.

Ett sätt att förstå dessa resultat är att det finns en föreställning hos grundskolelärarna att resultaten kommer att inverka negativt på deras status. Lärarna delar alltså inte den förhoppning om att införandet av utvärderingar kommer att öka tilltron till lärarnas kompetens. Snarare räds de att utvärderingen blir ett sätt för utomstående att bedöma den enskilde läraren. Av lärarna tror en tredjedel att resultaten

från elevutvärderingarna kommer att användas för att utvärdera skolans kvalitet, medan nästan hälften tror att resultaten kommer att användas för att utvärdera lärarnas kompetens. Detta kan tänkas komma av att lärarna tror att instrumentet snarare är till för att utvärdera enskilda lärare, än för att kartlägga skolans arbete.

Det blir rimligt att förstå denna inställning om hänsyn tas till lärarnas uppfattning om hur omvärlden kommer att bedöma skolan som helhet. Över hälften av lärarna tror att skolans sammanlagda resultat kommer att påverka synen på den enskilde läraren som arbetar där. De anser att skolans resultat av omvärlden attribueras till den enskilde läraren. I praktiken skulle det innebära att läraren enskilt blir ansvarig för skolans totala arbete. Skulle brister uppmärksammas genom elevutvärderingarna blir den enskilde läraren ansvarig och kan pekats ut som en dålig lärare, när det i själva verket kan vara brister i skolans övriga organisation som åsyftas.

Frågan om studentutvärderingars validitet är en pågående kontrovers inom forskningen. Det verkar inte finnas ett enhälligt svar om vad studentutvärderingar mäter, och hur väl de mäter det. Det har dock på intet sätt hindrat framväxten av utvärderingar. Medan utvärdering av kurser är stående inslag i båda den svenska gymnasieskolan och i den högre utbildningen, har införandet av utvärderingar på grundskolan i Malmö skapat stora rubriker. Det beror på att det är lärarna i Malmö snarare än kursinnehållet som ska utvärderas. En vanlig förklaring till att utvärderingar av lärare är kontroversiella är att de ligger till grund för anställningsvillkor, samtidigt som de inte visat sig mäta lärarens förmåga att lära ut. I Malmös fall verkar det finnas två ytterligare aspekter som bidragit till kontroversen. Dels införs förfarandet på grundskolenivå, dels kan det bero på det ordval som kom att användas när förslaget presenterades. Kommunrådet Ilmar Reepalu använde benämningen betygsättning av lärare. Denna term återkom sedan i flertalet tidningsartiklar som var kritiska till förfarandet.

Ett tämligen nytt fenomen är betygsättning av lärare på internetsidor som tillåter vem som helst att ta del av omdömet. Otto, Sanford och Ross (2008) undersökte den populäraste av dessa hemsidor, ratemyprofessor.com. De sammanfattar att det är troligt att studenternas inlägg på internetsidan sammantaget är sanningsenliga och uppriktiga. Men de pekar också på den skepticism som finns till detta sätt att ge omdömen. De ger exempel på en lärare som blivit kränkt genom att ha beskrivits på ett elakt sätt för sitt

sätt att klä sig. En annan missnöjd elev ska ha hotat sin lärare med att hämnas via skadliga omdömen på hemsidan.

Endast en tiondel av lärarna i undersökningen trodde att eleverna behandlar undersökningen seriöst. En sådan inställning rapporterade också Andersson och Dock från lärarna som deltagit i KAMELs pilotstudie. Där ifrågasatte lärarna att eleverna var tillräckligt mogna för att göra en sådan här utvärdering. Denna farhåga, att eleverna inte tar utvärderingen seriöst, eller att de är för omogna för att utvärdera, skulle troligtvis förekommit i mindre utsträckning om det gällt gymnasie- eller högskoleelever.

Det finns en otydlighet om vad KAMEL ska användas till. Enligt en av lärarna som deltog i utvärderingen av KAMELs pilotstudie, är det tydligt att det rör sig om betygsättning. Otydlighet vad gäller utvärderingens syfte visar sig i en ökad skepticism till elevutvärderingar hos grundskolelärarna. Samtidigt som detta sker i Malmö väntar Trelleborgs gymnasieskolor på ett annat införande. Med utgångspunkten att läraren är den enskilt viktigaste faktorn bakom elevens resultat ska man på gymnasieskolan införa lönebetingning utefter elevens prestationer. Det kan antas att det är en sådan utveckling som grundskolelärarna i Malmö fruktar, vilket inverkar på deras inställning till elevutvärderingar.

Lärarnas farhågor om att offentliggöra resultaten

Sammantaget får man intrycket att grundskolelärarnas farhågor att elevutvärderingarna, som ska införas i Malmö, härstammar ur en osäkerhet om vad införandet innebär för lärarna. Även om elevutvärderingar av lärare syftar till att bättre förstå hur eleverna uppfattar sin undervisning och sitt lärande, litar inte lärarna på instrumentet. Nasser och Fresko (2002) menade att lärarna motsätter sig att studenterna som utvärderat lärare tar del av det samlade resultatet. Beran och Rokosh (2009) menade att lärarna starkt motsätter sig publicering av resultaten på internet. Motståndet mot offentliggörandet av resultaten har sin grund i rädsla för obefogad kritik utifrån.

Rädslan kan ytterligare underblåsas av att elevernas utvärderingar faller under offentlighetsprincipen. Då kan det tänkas att de mest oresonliga och elaka kommentarer som elever ger om sina lärare är tillgängliga för media och allmänhet. I det perspektivet går det att förstå den lärare som Andersson och Dock (2009) intervjuade och som var positiv till elevutvärderingar, men ville se att läraren själv ansvarar för sin utvärdering.

Detta resonemanget bygger på den närhet eleverna har till sin lärare, till skillnad från exempelvis ratemyprofessor.com, vilket gör att eleverna blir mindre benägna att skriva nedlåtande kommentarer eller att hämnas.

Lärarnas farhågor om att rektorerna tar del av resultaten

Grundskolelärare är mest eniga i fråga om huruvida utvärderingsresultaten ska få påverka anställningsvillkoren eller inte. Över 80% av de tillfrågade finner inte detta acceptabelt. Det verkar som att lärarna inte delar kommunalrådet Reepalus övertygelse om att rektorn på skolan kan avgöra vilka av elevernas omdömen som är korrekta, och vilka som syftar till att hämnas eller framställa läraren i dålig dager. Denna undersökning visar inte vilka lärarna tycker ska ha tillgång till resultaten, eller om det finns några parter som inte ska ha tillgång till den. Detta är en intressant fråga som inte har undersökts tillräckligt.

KAMEL syftar till att göra arbetsgivaren mer delaktig och samtidigt göra det möjligt att fånga in undermåliga lärare. Emellertid är lärarna skeptiska till att elevutvärderingar kommer att framställa deras lärarinsats på ett rättvist sätt. Lärarna tenderar att tro att elevutvärderingar kommer att användas för att bedöma den enskilde lärarens kompetens. Samtidigt tror de inte att eleverna kommer att behandla utvärderingen seriöst, och de fruktar att eleverna kommer att använda utvärderingen för att hämnas. Därför är det rimligt att de inte anser det acceptabelt att elevutvärderingens resultatet ska påverka lärarens anställningsvillkor.

Simpson och Siguaw (2000) gav två exempel på ett skeptiskt förhållningssätt hos universitetslärare. Dels menade lärarna att administratörer använder utvärderingar som det enda kriteriet när de bedömer lärarens kompetens, dels var lärarna skeptiska till att byråkrater utan insikt i klassrumsmiljö kunde göra rättvisa tolkningar av resultaten. Nasser och Fresko (2002) trodde att lärarna fruktade att utvärderingsresultatet skulle komma att inverka negativt i anställningsfrågor, och att det var skälet till motståndet.

Förändringar som utvärderingen kan medföra

Ett tydligt resultat i undersökningen är att grundskolelärare tror att utvärderingen kommer att försämra relationen mellan lärare och elev. I ljuset av att lärarna tror att utvärderingen blir en möjlighet för eleven att hämnas är detta inte så förvånande. Därför

går det att förstå lärarnas tro att relationen till eleven kan komma att försämrans som en effekt av elevutvärderingar. Det kan tänkas att försämringen i relationen mellan lärare och elev blir en oförutsedd förändring som elevutvärderingen medför. Stratton, Myers och King (1994) varnade för att studentutvärderingar inte är passiva instrument, utan medför beteendeförändringar vid införandet. De påpekade svårigheten att förutse vilka förändringar som kan inträffa.

En annan förändring som Stratton, Myers och King diskuterade var betygsinflation, som de för varnade för kommer att uppstå. Denna studie har försökt fånga lärarnas uppfattning om betygsinflation. Resultaten tyder på att lärarna inte har en bestämd uppfattning om relationen mellan krav och omdömen på utvärderingen. Däremot kan det vara så som Nasser och Fresko (2002) fann i sin studie, nämligen att lärare angav en uppfattning om vad de trodde om sitt beteende, medan de i själva verket agerade på ett annat sätt. Det kan tänkas att social önskvärdhet är en förklaring till detta, och att det finns en liknande tendens i vårt urval.

Lärarnas övergripande inställning

I pilotstudien av KAMEL delades frågorna in i två kategorier, *Kunskap och lärande* samt *Trivsel och samverkan*. Lärarna i denna undersökning är skeptiska till att utvärderingen främjar någon av kategorierna. Frågorna skulle ha kunnat utformas på ett sätt som bättre förstår lärarnas övergripande inställning. Utifrån resultaten är det svårt att entydigt säga något om detta, frågan är inte explicit ställd såsom den varit i andra undersökningar. Trots detta förmedlas det bestämda intrycket att grundskolelärarna i Malmö överlag är kritiskt inställda till att bli utvärderade av sina elever.

Beran och Rokosh (2009) menade att det finns ett empiriskt stöd för att universitetslärare huvudsakligen är positiva till att bli utvärderade av sina studenter. Nasser och Fresko (2002) menade att uppfattning att lärarkåren motsätter sig utvärdering av studenter är överdriven. I själva verket finns det en stor spridning hos universitetslärarnas inställning, alltifrån lärare som är väldigt positiva till lärare som är väldigt negativa till att bli utvärderade. Utvärderingen av KAMELs pilotstudie kom fram till att det är svårt att säga vad grundskolelärarnas inställning var på det hela taget. Nasser och Fresko tolkning var att det är lärarnas egenintresset som är styrande för hur

det uppfattar att bli utvärderade. Det verkar enligt de vara förväntningarna om hur resultaten kommer påverka läraren som styr lärarens förhållning till att bli utvärderad.

Summerande eller formerande utvärdering

Vad gäller KAMEL verkar det inte helt klart på vilket sätt utvärderingen kommer att användas. Lärarna i vårt urval motsätter sig kraftigt att den används på ett summerande sätt, och de förhåller sig tvekande till att utvärderingarna kommer att kunna användas formerande. Att lärarna på det hela taget motsätter sig att utvärderingens resultat används vid anställningsvillkor är inte förvånande i ljuset av tidigare forskning. Det är inte en orimlig farhåga hos Malmös grundskolelärare, att utvärderingarna kommer att användas för att påverka anställningsvillkor, att den på så sätt kommer att fylla dubbla syften.

Utvärderingsverktyg med dubbla syften menade Beran och Rokosh (2009) leder till misstroende mot instrumentet. Simpson och Siguaw (2000) tänkte sig att ett av de skälen till att studentutvärderingar varit så kontroversiella, just är den stora betydelse de ofta har fått för anställningsvillkor såsom befordran och lönesättning. Flera forskare (Stratton, Myers & King, 1994; Simpson & Siguaw, 2000) har uppmärksammat att studentutvärderingar till en början använts formerande, men att de snart övergått till att påverka anställningsvillkor.

Implementering av KAMEL

Det är relevant att fråga sig om utvärderingsinstrument är användbart för alla inblandade parter. Ett bra instrument hjälper läraren att utveckla sin undervisning, samtidigt som eleven finner det meningsfullt och rektorn får en rättvis bild av skolans arbete. Därför är det problematiskt när resultaten visar att det är tveksamt om lärarna finner elevutvärderingar användbara.

För att få lärarna mer positivt inställda till att bli utvärderade av sina elever krävs troligtvis ett tydligt syfte. Tydliggörandet av syftet med utvärderingen som instrument behöver specificera på vilket sätt utvärderingen kommer att användas. Svaren antyder att grundskolelärarna motsätter sig att resultaten offentliggörs. Lärarna uppfattar elevernas omdömen som dels oseriösa och inadekvata, dels hämndlystna. De tror att utvärderingens resultat kommer användas för att bedöma deras arbetsinsats. Därför

krävs en försäkran om att utvärderingen inte kommer användas för att bedöma lärarens kompetens och anställningsvillkor.

En lyckad implementering av studentutvärderingar kräver enligt Tuytens och Devos (2009) att lärarna ser ett behov av utvärderingarna. När de undersökte implementeringen av ett liknande verktyg i flamländska Belgien, fann de att behov och klarhet var viktiga komponenter vid implementering. Med klarhet menades tydlighet för hur instrumentet kommer att användas och påverka den enskilda läraren. På motsvarande sätt underlättas implementeringen av KAMEL i Malmö om lärarna har större tillförsikt till hur utvärderingen kommer att användas.

Skillnader från tidigare forskning

Till skillnad från tidigare forskning på högskole- och universitetslärare är denna undersökning utförd bland grundskolelärare. Kanske är det dessa skillnader som märks när svaren från denna undersökning jämförs med andra undersökningar som exempelvis den av Nasser och Fresko (2002). I den undersökningen visade lärarna en stor tilltro till att eleverna behandlar utvärderingen seriöst, medan samma fråga i denna undersökning visar motsatt resultat. I tidigare forskning har undersökningarna främst utgått från förhållanden där studentutvärderingar redan införts. I Malmö har projektet inte börjat, vilket troligtvis visar sig genom en större osäkerhet i lärarnas inställning. Det kan tänkas att införandet minskar farhågorna för hur resultaten kommer att användas. Sammantaget kan det förklara att grundskolelärarna inte är lika positiva till elevutvärderingar, som tidigare forskning visat.

Tidigare studier har skilt mellan lärarens undervisningsämnen, även om det är ovanligt med starka korrelationer utifrån den variabeln. Inte heller har tidigare forskning funnit starka samband mellan ålder och inställning, eller kön och inställning. I denna undersökning finns det endast två signifikanta resultat som visar att inställning sammvarierar med ålder eller kön. Effekternas storlek är så pass små att de har tolkats som att det inte finns någon skillnad vad gäller ålder eller köns påverkan på grundskolelärares inställning till att bli utvärderade av sina elever. Tidigare forskning har funnit att ålder kan påverka inställningen till att bli utvärderad. Därför ska det inte uteslutas att det finns viktiga skillnader som beror på kön eller ålder, men utifrån undersökningens frågor och urval har betydande skillnader inte kunna fastställas.

Undersökningens begränsningar

Denna undersökning har en svarsfrekvens på 30%, vilket överensstämmer med liknande tidigare forskning där svarsfrekvensen varit låg. Beran och Rokosh (2009) fick i sin undersökning svar från ungefär 20% av de tillfrågade lärarna. I Nasser och Freskos (2002) undersökning svarade ungefär 30% av de tillfrågade lärarna. Även om undersökningen ger oss en bra överblick av hur grundskolelärare förhåller sig till att bli utvärderade bör följande begränsningar tas i beaktande. Den viktiga, men svåra frågan, är huruvida denna knappa tredjedel kan tänkas representera alla tillfrågade, och i sin tur om de svarande kan tänkas representera den samlade åsikten hos alla Malmös grundskolelärare. Eftersom urvalet inte kunnat kontrolleras närmare är det oklart vilka av de tillfrågade som tagit sig tid att besvara enkäten. Det kan därför inte uteslutas att vissa typer av åsikter är överrepresenterade i resultaten.

Att kunna generalisera undersökningens resultat är önskvärt, men den låga svarsfrekvensen och det faktum att lärare tillfrågats endast i en av Malmös stadsdelar gör det svårt. Eftersom initiativet till KAMEL kom från kommunfullmäktige är införandet av elevutvärderingar i större utsträckning en angelägenhet för Malmös lärare än för övriga lärare i landet. Samtidigt har KAMELs pilotprojekt utförts inom kommunen. Därför är Malmös lärare säkerligen mer insatta i frågan. Den mediala debatten har troligtvis varit intensivare i denna region än i andra delar av Sverige. Det kan ha medfört att lärarna i urvalet är mer polariserade än övriga svenska grundskolelärare.

Förslag till framtida forskning

Elevutvärderingar kommer med stor sannolikhet att införas på Malmö grundskolor, troligtvis inom en snar framtid. För att fortsätta arbetet att söka förstå lärarnas inställning till att bli utvärderade av grundskoleelever, vore det av värde att utföra en longitudinell studie. En sådan studie kan visa eventuella förändringar i lärarnas inställning i samband med implementeringen av KAMEL. Att förstå den förändringen skulle ge en bättre bild av lärarnas förhållande till utvärderingarna, och skulle sätta denna undersöknings resultat i ett större sammanhang.

Det är rimligt att utifrån elevernas perspektiv få återkoppling på skolans verksamhet. Genom att införliva elevernas uppfattningar om hur de trivs och hur de ser

på sitt lärande är det troligt att undervisningen kan förbättras för att i slutänden skapa en bättre skola. Eftersom lärarna är kritiska till elevutvärderingar som de framställs idag vore det av stort värde att utforska alternativa sätt att utvärdera lärare och utbildningen ur grundskoleelevernas synvinkel. Säkerligen finns det idag otaliga exempel på hur lärare systematiskt tar till sig elevernas synpunkter och använder den kunskapen i sin undervisning. En större undersökning kan finna dessa sätt och därmed bidra till att ta fram en elevutvärdering som passar alla berörda parter, elev, lärare och rektor.

REFERENSER

- Andersson, S., & Dock, P., (2009). *Elevers bedömning av lärarprofessionen*. Examensarbete, Malmö högskola, Lärarutbildningen. Hämtad från: <http://dspace.mah.se:8080/handle/2043/8092>, 23 augusti 2009.
- Beran, T. N., & Rokosh, J. L., (2009). Instructors' perspectives on the utility of student ratings of instruction. *Instructional Science: an international journal*, 37(2009), 171-184.
- Bryman, A., (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Clason, D. L., & Dormody, T. J., (1994). Analyzing data measured by individual Likert-type items. *Journal of Agricultural Education*, 35(4), 31-35.
- Clayson, D., (2006). Personality and the student evaluation of teaching. *Journal of Marketing Education*, 28(2), 149-160.
- Clayson, D., (2009). Student evaluations of teaching: are they related to what students learn? *Journal of Marketing Education*, 31(1), 16-30.
- de Vaus, D., (2002). *Surveys in social research*. London: Routledge.
- Dolan, T., (2008). "Betyg på lärare ger inte bättre skola". *Sydsvenskan*. Hämtad från: <http://sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article383319/Betyg-pa-larare-ger-inte-battre-skola.html>, 29 oktober 2009.
- Fjelkner, M., (2008). "Lärarutvärdering - inte betygsättning". *Sydsvenskan*. Hämtad från: <http://sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article384152/Lararutvardering---inte-betygsattning.html>, 30 oktober 2009.
- Jamison, S., (2004). Likert scales: How to (ab)use them. *Medical Education*, 38(2004), 1212-1218.
- Jansson, M., (2008). "Låt eleverna betygsätta sina lärare". *Svenska Dagbladet*. Hämtad från: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1211923.svd, 28 oktober 2009.
- Jörbeck, A., & Levén, S., (1995). *Kvalitet i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Kahlmeter, H., (2008). *Kamel nyhetsblad I*. [Broschyr]. Malmö: Malmö stad.
- Miller, A. H., (1988). Student assessment of teaching in higher education. *Higher Education*, 17(1), 3-15.

- Nasser, F., & Fresko, B., (2002). Faculty views of student evaluation of college teaching. *Assessment och Evaluation in Higher Education*, 27(2), 187-198.
- Nilsson, S., & Pettersson, B-G., (2009). *Information*. [Rapport]. Malmö: Malmö stad.
- Oldberg, E., (2009). Förslag till nya lärarlöner möter kritik. *Trelleborgs Allehanda*. Hämtad från: <http://trelleborgsallehanda.se/trelleborg/article551197/Forslag-till-nya-lararloner-moter-kritik.html>, 22 september 2009.
- Otto, J., Sanford, D. A., & Ross, D. N., (2008). Does ratemyprofessor.com really rate my professor? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(4), 355-368.
- Piltz, A., (1998). *Medeltidens lärda värld*. Eslöv: Norma Bokförlag.
- Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T., (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Boston: Houghton Mifflin.
- Simpson, P. M., & Siguaw, J. A., (2000). Student evaluations of teaching: An exploratory study of the faculty response. *Journal of Marketing Education*, 22(3), 199-213.
- Skolverket. (2008). *Skolverkets lägesbedömning 2008* (Rapport 324:2008). Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2133>, 3 november 2009.
- Strandberg, M., (2009). Elevers betyg ska styra lärarlöner. *Sydsvenskan*. Hämtad från: <http://sydsvenskan.se/omkretsen/trelleborg/article549050/Elevers-betyg-ska-styra-lararloner.html>, 13 september 2009.
- Stratton, R. W., Myers, S. C., & King, R. H., (1994). Faculty behavior, grades and student evaluations. *Journal of Economic Education*, 25(1), 5-15.
- Tuytens, M., & Devos, G., (2009). Teachers' perception of the new teacher evaluation policy: A validity study of the policy characteristics scale. *Teaching and Teacher Education*, 25(2009), 924-930.
- Williams, W. M., & Ceci, S. J., (1997). How M I Doing. *Change*, 29(5), 13-25.

Appendix I

Hej

Vi är två psykologstudenter vid Lunds Universitet som heter Anton Kullgren och Mehran Nekoro. Under pågående termin arbetar vi med vårt examensarbete under handledning av Erwin Apitzsch, i vilket vi undersöker lärares inställning till att bli utvärderade av grundskoleelever.

Bakgrunden till valet av examensarbete är den debatt som förts i media under det senaste året. Eftersom vi båda är intresserade av skolpsykologi och samtidigt saknat ett lärarperspektiv i frågan blev vi nyfikna på hur ni som lärare förhåller er till att bli utvärderade. Under arbetsprocessen har vi undersökt vilken forskning som förekommer i ämnet och har då funnit att det inte tidigare förekommit något liknande projekt (grundskoleelever som utvärderar sina lärare) som det som nu har tagit sin början i Malmö. Med undersökningen har vi därför en förhoppning om att kunna bidra till att även lärarnas röster blir hörda. Vi skulle av denna anledning vara väldigt tacksamma om ni vill ta er tid att besvara bifogad enkät. Självfallet garanteras ni fullständig anonymitet och ingen annan än vi kommer att ha tillgång till svaren. Vi kommer även, efter att undersökningen färdigställts, bjuda in till en träff där vi kommer att redogöra för undersökningens resultat.

Vänligen Anton Kullgren och Mehran Nekoro

Anton Kullgren: XXXX-XXXXXX

Mehran Nekoro: XXXX-XXXXXX

Erwin Apitzsch: XXX-XXXXXX

Institutionen för psykologi

Lunds Universitet

